

РЕІНТЕГРАЦІЯ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ В УКРАЇНІ: ДЕРЖАВНІ СОЦІАЛЬНІ ГАРАНТІЇ ТА ІНСТИТУЦІЙНІ МЕХАНІЗМИ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ

Войтюк М. П.

ВСТУП

В умовах тривалої збройної агресії проти України, що супроводжується значними втратами та травмуванням військовослужбовців, особливого значення набуває формування ефективної державної політики у сфері захисту осіб, які забезпечують обороноздатність країни. Військовослужбовці є особливою категорією суспільства, діяльність якої щоденно пов'язана з підвищеним ризиком для життя та здоров'я, обмеженнями цивільних прав і свобод, а також високим рівнем психоемоційного навантаження. Сама специфіка військової служби потребує від держави створення дієвого інституційного середовища, здатного компенсувати ці ризики шляхом надання чітких соціальних стандартів, гарантій та матеріально-фінансових інструментів підтримки.

Актуальність дослідження державних соціальних гарантій та механізмів реінтеграції військовослужбовців в умовах сучасних викликів посилюється об'єктивною потребою суспільства у збалансованому переході громадян, які перебувають на службі в Збройних Силах України та інших військових формуваннях від військової служби до цивільного життя.

Різні аспекти соціального захисту та забезпечення військовослужбовців були предметом розгляду В. Алещенка, П. Богущького, В. Бондара, О. Бухтіярова, О. Верби, І. Дацюка, Л. Малюги, Р. Миронюка, В. Кириленка, В. Пашинського, Б. Шамрая, Ю. Прудова, О. Сайнецького, Л. Цюкала, Ю. Юрчака, К. Пісоцької та інших дослідників¹. У своїх наукових працях вони наголошують, що фінансова стабільність військовослужбовця є важливим мотиваційним чинником та інструментом забезпечення гідного рівня життя для членів родини захисника та захисниці.

У цьому контексті комплексний процес реінтеграції не є суто індивідуальною адаптацією особистості; це складний комплекс динамічних взаємодій між звільненням у запас (у відставку) військовослужбовцем та державними й суспільними інститутами. Ефективність цього процесу безпосередньо залежить від того, наскільки законодавчо закріплені соціальні стандарти втілюються в реальні грошові виплати, забезпечення житлом, правовий захист та дієві програми професійної реінтеграції й працевлаштування. Через недосконале або декларативне застосування цих механізмів в умовах воєнного та повоєнного стану існує високий ризик соціальної дезадаптації

¹ Войтюк М.П. Соціальний захист громадян, які перебувають на службі у Збройних Силах України та інших військових формуваннях, а також членів їхніх сімей як найважливіша функція сучасної Української держави : дис. ... д-ра філософії : 081 / Дніпровський держ. універс. внутр. справ. 2026. с. 18 URL: <https://dduvs.edu.ua/wp-content/uploads/files/Structure/science/rada/m-2026/011/-d.pdf> (дата звернення: 10.07.2026).

захисників, зростання соціальної напруженості в суспільстві та зниження мотивації громадян до військової служби.

Метою цього розділу є комплексний теоретико-прикладний аналіз нормативно-правового забезпечення, фінансово-економічних гарантій та інституційних механізмів, які визначають зміст і спрямованість процесів соціального захисту та професійної реінтеграції військовослужбовців в Україні. Для досягнення цієї мети у розділі послідовно розв'язуються завдання щодо дослідження базових державних стандартів соціального захисту, вивчення структури фінансово-економічних гарантій, аналізу інституційних механізмів соціальної реінтеграції, а також оцінювання чинних програм професійної реінтеграції та працевлаштування військовослужбовців як фінального етапу їхнього успішного повернення у цивільний соціум.

1. Нормативно-правове забезпечення та державні стандарти соціального захисту військовослужбовців

Дослідження архітекτονіки нормативно-правового забезпечення соціального захисту військовослужбовців потребує першочергового звернення до положень Основного Закону Української держави. Відповідно до статті 17 Конституції України, захист суверенітету і територіальної цілісності держави, забезпечення її економічної та інформаційної безпеки є найважливішими функціями держави, справою всього Українського народу². Водночас виконання громадянами цього конституційного обов'язку актуалізує зобов'язання держави щодо створення системи гарантій соціальної справедливості для тих, хто безпосередньо здійснює оборонну функцію. Правовий статус військовослужбовця є специфічним правовим статусом, у межах якого законне обмеження деяких загальногромадянських прав і свобод (зокрема, свободи пересування, права на страйки чи підприємницьку діяльність та ін.) має обов'язково компенсуватися розширеним пакетом преференцій (державних стандартів і соціальних пільг).

Базові засади реалізації цих конституційних імперативів закладені в Законі України «Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії»³. У контексті військової служби державні стандарти соціального захисту визначають той законодавчо встановлений мінімум матеріального, фінансового та правового супроводу, нижче якого держава не може опускатися в процесі забезпечення життєдіяльності військовослужбовців та членів їхніх родин.

Центральним елементом нормативно-правового масиву у цій сфері виступає базовий Закон України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей»⁴.

Саме цей нормативно-правовий акт визначає правове регулювання відносин у сфері формування умов проходження служби, встановлює недоторканність статусу

² Конституція України від 28 червня 1996 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 12.07.2026).

³ Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії : Закон України від 05.10.2000 № 2017-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2017-14#Text> (дата звернення: 12.07.2026).

⁴ Про соціальний та правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей : Закон України від 20.12.1991. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2011-12#Text> (дата звернення: 12.07.2026).

військовослужбовців та закладає правову основу для їхньої подальшої інтеграції у цивільний соціум після звільнення. Детальний аналіз положень зазначеного Закону дозволяє виокремити ключові юридичні вектори, на яких базуються державні стандарти захисту військових. Зокрема, стаття 1-2 Закону чітко регламентує, що ніхто не вправі обмежувати військовослужбовців та членів їхніх сімей у правах і свободах, визначених законодавством України. Особливу науково-практичну цінність для дослідження процесів реінтеграції становлять норми статті 8 щодо гарантій правового і соціального захисту при звільненні зі служби, а також статті 14, яка визначає пільги для осіб, які безпосередньо брали участь у бойових діях або виконували службові обов'язки в умовах воєнного стану⁵.

Принагідно варто відзначити, що сучасні безпекові виклики, спричинені тривалою збройною агресією проти України, зумовили необхідність адаптувати нормативно-правову базу у зазначеній сфері та здійснити перегляд чинних державних стандартів. У цьому контексті особливого значення набуває дослідження динаміки змін, внесених до Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» за період 2022–2026 років. На підтвердження цього варто виокремити ключові зміни внесені до зазначеного нормативно-правового акта, які доцільно класифікувати за такими основними напрямками:

1. *Законодавче врегулювання системи додаткових винагород та виплат у період дії правового режиму воєнного стану.* Важливим етапом реформування фінансово-економічного блоку стало доповнення Закону статтею 9-2, яка нормативно закріпила обов'язок держави щодо щомісячної виплати додаткових грошових винагород військовослужбовцям на період дії воєнного стану, диференційованих залежно від умов та районів виконання бойових (службових) завдань (зокрема, так званих «бойових» виплат). Окрім цього, на законодавчому рівні було врегульовано порядок виплати винагород за знищене або захоплене озброєння та бойову техніку противника⁶.

2. *Нормативне регулювання порядку надання відпусток та організації службового часу.* З метою попередження професійного вигорання та підтримання психоемоційного стану особового складу, норми статті 10-1 Закону України «Про соціальний та правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» зазнали суттєвого розширення. Тривалість щорічних основних відпусток під час дії воєнного стану була збільшена до 30 календарних днів (із наданням частинами). Окремим вагомим гуманітарним кроком (ухваленим Законом від 18.12.2025 № 4749-IX) стало законодавче закріплення у пункті 23 статті 10-1 права на обов'язкову тривалу відпустку зі збереженням грошового забезпечення для військовослужбовців, звільнених із полону⁷.

3. *Оптимізація системи одноразових виплат та пенсійних гарантій військовослужбовців.* Протягом аналізованого хронологічного періоду законодавець суттєво переглянув правові підстави та коло суб'єктів, які мають право на отримання одноразової грошової допомоги (далі – ОГД). Зокрема, статті 16 та 16-1 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей»

⁵ Там само.

⁶ Там само.

⁷ Там само.

(в редакції Закону від 16.07.2025 № 4546-IX та наступних правок) чітко деталізували процедури виплат у разі часткової втрати працездатності без встановлення інвалідності внаслідок поранень. У синергії із зазначеним Законом, практична реалізація цих стандартів забезпечується через Постанову Кабінету Міністрів України від 25 грудня 2013 року № 975, внесені зміни до якої протягом 2024–2026 років дозволили оптимізувати адміністративні механізми призначення виплат чинним військовослужбовцям⁸.

Значущим кроком у забезпеченні соціальної справедливості на рівні закону стало також зрівняння у правах родин військових, які загинули безпосередньо в бою та тих захисників і захисниць, які перебували в полоні й загинули (померли) під час утримання ворогом або внаслідок отриманих там травм. Це в подальшому отримало практичне відображення та законодавче закріплення у порядку нарахування гарантованої державою ОГД у розмірі 15 мільйонів гривень відповідно до положень Постанови Кабінету Міністрів України від 28 лютого 2022 року № 168, що дозволило забезпечити безперервність фінансової підтримки сімей⁹.

4. Посилення соціального захисту родин військовослужбовців та безвісти зниклих. Водночас у зазначений період чітко окреслилася тенденція до пошуку нормативних механізмів збалансування бюджетної системи в умовах тривалих витрат держави на оборону. Зокрема, на рівні законодавчих ініціатив (зокрема, законопроекту № 13646) активно дискутується питання щодо впровадження граничних меж для сукупного розміру таких виплат, що відображає прагнення держави оптимізувати фінансові витрати без втрати гарантій для родин захисників та захисниць України.

Окреслені зміни державних стандартів соціального захисту військовослужбовців, закріплені у базовому Законі України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей»¹⁰, мають обов'язковий характер, проте їхня практична реалізація безпосередньо залежить від організаційно-правових меж самої військової служби. У цьому контексті логічним та предметно необхідним є звернення до Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу»¹¹. Якщо попередній нормативно-правовий акт визначає зміст і обсяг соціальних пільг та гарантій, то даний Закон закладає сам правовий фундамент проходження служби – від моменту призову чи укладання контракту до моменту звільнення в запас або відставку.

⁸ Про затвердження Порядку призначення і виплати одноразової грошової допомоги у разі загибелі (смерті), інвалідності або часткової втрати працездатності без встановлення інвалідності військовослужбовців, військовозобов'язаних та резервістів, призваних на навчальні (або перевірочні) та спеціальні збори чи для проходження служби у військовому резерві : Постанова Кабінету Міністрів України від 25.12.2013 № 975. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/975-2013-%D0%BF#Text> (дата звернення: 13.07.2026).

⁹ Питання деяких виплат військовослужбовцям, особам рядового і начальницького складу, поліцейським та їх сім'ям під час дії воєнного стану : Постанова Кабінету Міністрів України від 28.02.2022 № 168. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/168-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення: 13.07.2026).

¹⁰ Про соціальний та правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей : Закон України від 20.12.1991. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2011-12#Text> (дата звернення: 12.07.2026).

¹¹ Про військовий обов'язок і військову службу : Закон України від 25.03.1992 № 2232-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2232-12#Text> (дата звернення: 13.07.2026).

Протягом 2022 – 2026 років внутрішня структура Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу» під впливом викликів воєнного стану також зазнала суттєвих змін, що безпосередньо вплинуло на державні гарантії захисників. Зокрема, законодавець чітко диференціював та оновив підстави для звільнення з військової служби (через сімейні обставини, стан здоров'я чи досягнення граничного віку), що є тією юридичною точкою відліку, з якої розпочинається процес соціальної та професійної реінтеграції особи. Окрім того, законодавчі зміни торкнулися правового регулювання строків служби за контрактом в умовах дії воєнного стану, що дозволило забезпечити безперервність кадрового потенціалу Збройних Сил України та інших військових формувань і водночас сформувати чіткі очікування захисників щодо їхнього соціально-правового статусу. Таким чином, у своїй сукупності ці два фундаментальних закони^{12, 13} створюють цілісну нормативно-правову основу, яка не лише регламентує права та обов'язки військовослужбовця, а й забезпечує його захищеність на всіх етапах проходження служби.

Системним кроком у розширенні державних стандартів стало ухвалення Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення прав військовослужбовців та поліцейських на соціальний захист»¹⁴. Згаданий нормативно-правовий акт ліквідував застарілу категорію «обмежено придатний», встановивши чіткі межі медичного оцінювання стану здоров'я захисників і, тим самим, удосконаливши процедуру проходження військово-лікарської комісії. Крім того, зазначений Закон заклав європейські стандарти гендерної рівності в секторі оборони, зрівнявши у соціально-побутових правах військовослужбовців обох статей, зокрема в частині реалізації права на відпустку по догляду за дитиною. Нормативне закріплення також отримали обов'язкові програми безкоштовної психологічної реабілітації та супроводу, що суттєво посилило гуманітарну складову системи соціального захисту на сучасному етапі.

Підсумовуючи вищевикладене, варто наголосити, що державні стандарти соціального захисту військовослужбовців в Україні пройшли шлях адаптації до умов воєнного і повосного стану. Аналіз зазначених стандартів дозволяє стверджувати, що виконання громадянами конституційного обов'язку, пов'язаного із захистом Батьківщини, покладає на державу взаємне зобов'язання щодо відшкодування за специфічні умови та ризики проходження військової служби через визначену систему преференцій. Нормотворча діяльність періоду 2022–2026 років наочно продемонструвала, що національне військове законодавство змінилося у напрямі суттєвого посилення фінансово-правових і соціальних гарантій особового складу. Кодифікація системи додаткових винагород, модернізація порядку надання відпусток (зокрема, обов'язкового відпочинку для звільнених із полону) та вдосконалення механізмів виплати одноразової грошової допомоги стали реальними інструментами

¹² Про соціальний та правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей : Закон України від 20.12.1991. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2011-12#Text> (дата звернення: 12.07.2026).

¹³ Про військовий обов'язок і військову службу : Закон України від 25.03.1992 № 2232-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2232-12#Text> (дата звернення: 13.07.2026).

¹⁴ Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення прав військовослужбовців та поліцейських на соціальний захист : Закон України від 21.03.2024 № 3621-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3621-20#Text> (дата звернення: 13.07.2026).

підтримки захисників та захисниць. Інтеграція новітніх стандартів гендерної рівності та ліквідація застарілих категорій придатності до служби довели здатність правової системи реагувати на сучасні соціально-гуманітарні виклики. У такий спосіб аналізований нормативно-правовий масив у своїй сукупності створив цілісну основу, яка забезпечує безперервність захищеності особи на всіх етапах проходження служби, і сформував передумови для переходу до практичної реалізації фінансово-економічних гарантій військовослужбовців.

2. Фінансово-економічні гарантії військовослужбовців в Україні

Ефективна реалізація фінансово-економічних гарантій громадян, які перебувають на службі в Збройних Силах України та інших військових формуваннях виступає тим базовим елементом, який покликаний нівелювати матеріальні ризики, пов'язані з виконанням військового обов'язку. Специфіка цих гарантій полягає в тому, що вони за своєю сутністю не є класичною цивільною заробітною платою, а являють собою особливий інститут державного забезпечення. Його призначення полягає у компенсації за екстремальні умови діяльності, підвищеного ризику для життя і здоров'я, а також законодавчо встановлених обмежень окремих конституційних прав захисників.

Специфіка функціонування фінансово-економічних важелів у секторі оборони, проблеми формування бюджету Збройних Сил України та оптимізація структури виплат військовослужбовцям перебувають у полі зору таких фахівців у галузі військового управління, фінансового та адміністративного права, як М. Журавльова, О. Приходько, Н. Вапнярчук, С. Бондаренко, Б. Шамрая, Л. Цюкало, Є. Подорожного, Л. Малюги та інші.

У своїх наукових працях дослідники обґрунтовують, що в умовах дії правового режиму воєнного стану в Україні ефективне функціонування системи фінансового забезпечення, яка включає структуровані механізми грошових виплат особовому складу та гарантії пенсійного забезпечення після звільнення зі служби, безпосередньо корелює з боєздатністю військ.

Наприклад С. Бондаренко у своїй статті, присвяченій висвітленню питання про систему фінансового забезпечення Збройних Сил України в умовах воєнного стану¹⁵, обґрунтовує концепцію багатоканальної моделі фінансування оборони як специфічної інституційної відповіді на умови затяжного конфлікту високої інтенсивності, систематизації взаємодії каналів фінансування та виявленні їх комплементарного характеру. Водночас дослідниця вказує низку проблем системного характеру, які безпосередньо впливають на рівень захищеності особового складу, а саме:

- 1) затримки виплат грошового забезпечення через бюрократизацію процедур та відсутність належного документального підтвердження участі в бойових діях;
- 2) виникнення фінансових розривів при переведенні військовослужбовців між підрозділами;
- 3) ускладнення процесів матеріально-технічного забезпечення на рівні окремих військовослужбовців через обмеженість доступу до інформації з міркувань безпеки;

¹⁵ Бондаренко С. А., Науменко М. В. Система фінансового забезпечення Збройних Сил України в умовах воєнного стану: структура, механізми, трансформації. *Здобутки економіки: перспективи та інновації*. 2026. (26) С. 3. <https://doi.org/10.5281/zenodo.18472375>

4) складність процедур контролю за цільовим використанням коштів волонтерських організацій, що передаються безпосередньо підрозділам¹⁶.

Окреслені С. Бондаренко системні виклики знаходять своє змістовне відображення у науковому доробку інших вітчизняних дослідників, які предметно вивчають правові засади соціального захисту військових. Зокрема, безпосередній аналіз структури, механізмів нарахування та правової природи грошового забезпечення військовослужбовців перебуває в центрі уваги М. Журавльова¹⁷, Н. Вапнярчук¹⁸ та Є. Подорожнього¹⁹ та ін.

Український науковець М. Журавльов на основі проведеного дослідження виділяє матеріальну підтримку військовослужбовців та членів їхніх сімей як один із ключових напрямів забезпечення соціального захисту²⁰. У межах окресленого підходу дослідник систематизує засоби забезпечення соціального захисту, серед яких фундаментальне місце посідає безпосереднє фінансування (грошове, речове, медичне, продовольче забезпечення, страхування та пенсійні виплати)²¹.

У свою чергу, Н. Вапнярчук досліджує проблематику соціального захисту військовослужбовців Служби безпеки України, обґрунтовуючи, що підвищення рівня їхнього матеріального забезпечення є одним із пріоритетних напрямів соціальної політики в умовах сучасних викликів²². Науковиця наголошує, що чинні нормативно-правові акти недостатньо чітко визначають механізми захисту прав і свобод цієї категорії осіб, через що багато норм мають декларативний характер. На думку дослідниці, неналежний рівень соціальної захищеності в умовах сучасності обумовлений не лише недосконалістю законодавства, а й відсутністю достатнього державного фінансування²³.

На надважливому значенні грошового забезпечення як провідної соціальної гарантії наголошує і правник Є. Подорожній, зазначаючи, що в умовах щоденного ризику для життя захисників цей інструмент набуває особливої ваги. Водночас автор вказує на недосконалість механізмів реалізації цієї гарантії, що викликано фінансово-економічною нестабільністю в країні та проблемами організаційного характеру,

¹⁶ Там само с.19.

¹⁷ Журавльов М. В. Соціальний захист військовослужбовців Збройних Сил України (2014–2018 рр.): історико-правовий аспект : дис. ... д-ра філософії : 253 / Нац. ун-т оборони України. Київ. 2024. 309 с.

¹⁸ Вапнярчук Н. М. До питання соціального захисту військовослужбовців Служби безпеки України. Актуальні проблеми інноваційної економіки та права. 2025. № 2. С. 24–27.

¹⁹ Подорожній, Є. Ю., Подорожній, А. Ю. Грошове забезпечення як важлива соціальна гарантія трудової діяльності військовослужбовців в Україні. *Право*. №1, 2024. С. 240–245.

²⁰ Журавльов М. В. Соціальний захист військовослужбовців Збройних Сил України (2014–2018 рр.): історико-правовий аспект : дис. ... д-ра філософії : 253 / Нац. ун-т оборони України. Київ. 2024. С. 187.

²¹ Там само с. 187.

²² Вапнярчук Н. М. До питання соціального захисту військовослужбовців Служби безпеки України. Актуальні проблеми інноваційної економіки та права. 2025. № 2. С. 26.

²³ Вапнярчук Н. М. До питання соціального захисту військовослужбовців Служби безпеки України. *Актуальні проблеми інноваційної економіки та права*. 2025. № 2. С. 26.

пов'язаними з оперативним визначенням конкретних видів матеріального забезпечення військовослужбовців у різні періоди несення служби.^{24, 25}

Питання надання пенсійного забезпечення особам, звільненим з військової служби, виплати одноразової грошової допомоги (ОГД) сім'ям захисників та захисниць у разі їхньої загибелі (смерті) під час виконання військового обов'язку, а також гарантії подальшого довгострокового фінансового супроводу родин у зв'язку із втратою годувальника ґрунтовно розглядаються у працях Б. Шамрая²⁶, Л. Цюкало²⁷, В. Теремецький²⁸, О. Приходько²⁹, М. Войтюк³⁰ та ін. Дослідники акцентують увагу на правових колізіях обчислення військової вислуги років у пільговому режимі («місяць за три») під час участі у бойових діях, а також досліджують фінансово-правові механізми захисту прав непрацездатних членів сім'ї, які перебували на утриманні загиблого військовослужбовця.

Для усунення правових суперечностей науковець В. Теремецький пропонує вдосконалити правове регулювання пенсійного забезпечення військовослужбовців шляхом закріплення всіх випадків пільгового обчислення вислуги років безпосередньо у профільному Законі України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб», а не у підзаконних актах Уряду³¹.

Дослідниця О. Приходько у своїх розвідках системно класифікує актуальні виклики у сфері пенсійного забезпечення військових, виділяючи правові колізії, прогалини в законодавстві³², відсутність чіткого механізму індексації виплат, бюрократизацію процедур підтвердження статусу учасника бойових дій³³ та дефіцит

²⁴ Подорожній, Є. Ю., Подорожній, А. Ю. Грошове забезпечення як важлива соціальна гарантія трудової діяльності військовослужбовців в Україні. *Право*. №1, 2024. С. 243.

²⁵ Там само с.243-244.

²⁶ Захист прав військовослужбовців та членів їх сімей: навч.-практ. посіб. / за заг. ред. С. В. Петкова, Київ: Юрінком Інтер, 2024. 428 с.

²⁷ Цюкало Л., Туманська М. Фактори впливу на грошове забезпечення військовослужбовців. *Вісник Київського національного університету ім. Т. Шевченка*. 2022. С. 56-60.

²⁸ Теремецький В. І., Новиков, О. В., Глущенко А. М. Правове регулювання пенсійного забезпечення військовослужбовців в Україні. *Журнал східноєвропейського права*. 2024. № 125. С. 83-91.

²⁹ Приходько О. Система пенсійного забезпечення військовослужбовців: актуальні виклики та перспективи реформування в контексті євроінтеграції України. *Право і оборона*. 2026. 1(1). С. 88-99.

³⁰ Войтюк М.П. Соціальний захист громадян, які перебувають на службі у Збройних Силах України та інших військових формуваннях, а також членів їхніх сімей як найважливіша функція сучасної Української держави : дис. ... д-ра філософії : 081 / Дніпровський держ. універс. внутр. справ. 2026. с. 18. URL: <https://dduvs.edu.ua/wp-content/uploads/files/Structure/science/rada/m-2026/011/-d.pdf> (дата звернення: 10.07.2026).

³¹ Теремецький В. І., Новиков, О. В., Глущенко А. М. Правове регулювання пенсійного забезпечення військовослужбовців в Україні. *Журнал східноєвропейського права*. 2024. № 125. С. 89.

³² Приходько О. Система пенсійного забезпечення військовослужбовців: актуальні виклики та перспективи реформування в контексті євроінтеграції України. *Право і оборона*. 2026. 1(1). С. 91.

³³ Там само с. 92.

державного фінансування³⁴. Для вирішення даних проблем О. Приходько пропонує концептуальну модель тривірневої пенсійної системи дозволить поступово наблизити українські стандарти до європейських, забезпечити фінансову стійкість системи та гарантувати гідний рівень життя військових пенсіонерів³⁵.

Питанням фінансових гарантій родичам присвячені також праці А. Сидоренко, яка фокусує увагу на проблематиці виплати ОГД сім'ям захисників і захисниць, які загинули (померли), захищаючи суверенітет і територіальну цілісність України, та нарахуванні пенсій непрацездатним членам родини, які перебували на утриманні військовослужбовця³⁶.

На системних бар'єрах та тривалості процедур оформлення цих виплат наголошує й М. Войтюк, яка водночас відзначає позитивні зрушення у правозастосовній практиці. Яскравим прикладом цього виступає правовий прецедент, сформований Постановою Верховного Суду від 10 травня 2024 року у справі № 440/6725/23, згідно з якою право на отримання ОГД визнано за дитиною, яка народилася після смерті батька-військовослужбовця (була зачата за його життя)³⁷. Ця судова позиція фактично заблокувала спроби розпорядників бюджетних коштів штучно звузити коло осіб, які мають право на державні соціальні гарантії³⁸.

У такий спосіб інтеграція теоретичних підходів зазначених авторів дозволяє сформувати комплексне бачення фінансового супроводу військовослужбовця та його родини на всіх етапах, що актуалізує потребу в переведенні аналізу у предметну площину чинного законодавства, насамперед норм базового Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей».

Правовою основою практичної реалізації зазначених гарантій виступає стаття 9 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей». Відповідно до частини 2 цієї статті чинна система фінансового підтримання військовослужбовців має чітку диференціацію, поділяючись на базову систему грошового забезпечення та систему додаткових винагород, що безпосередньо залежить від інтенсивності та специфіки виконання завдання в умовах правового режиму воєнного стану³⁹.

Згідно з частиною 3 статті 9 зазначеного Закону⁴⁰, базова складова грошового забезпечення військовослужбовців має ієрархічну структуру. Вона охоплює основні види (посадовий оклад, оклад за військовим званням і надбавку за вислугу років, яка

³⁴ Там само с.93.

³⁵ Там само с. 94.

³⁶ Сидоренко О.А. До питання соціальних гарантій членів сімей військовослужбовців у сфері соціального захисту. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія ПРАВО. Вип. 79: ч. 1. 2023. С. 343-348.

³⁷ Постанова Верховного Суду від 10.05.2024 у справі № 440/6725/23. URL: <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/news/1605426/> (дата звернення: 18.07.2026).

³⁸ Право дитини загиблого військовослужбовця, народженої після його смерті, на одноразову грошову допомогу у випадку її попередньої виплати іншим членам сім'ї: позиція КАС Верховного Суду. URL: <https://5aa.court.gov.ua/sud4854/pres-centr/news/1956690/#> (дата звернення: 18.07.2026).

³⁹ Про соціальний та правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей : Закон України від 20.12.1991. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2011-12#Text> (дата звернення: 12.07.2026).

⁴⁰ Там само.

фіксує тривалість та досвід служби) та щомісячні додаткові види виплат. Конкретний порядок нарахування та розміри цих виплат деталізуються Постановою Кабінету Міністрів України від 30 серпня 2017 року № 704 «Про грошове забезпечення військовослужбовців, осіб рядового і начальницького складу та деяких інших осіб»⁴¹. Останні включають різноманітні надбавки за особливі умови служби, таємність, кваліфікаційні рівні, а також доплати й премії, що відображають складність конкретного військового фаху. Практичний аналіз свідчить, що стабільність саме базового грошового забезпечення є основою соціальної захищеності захисника та захисниці, адже від розміру цих постійних окладів напряму залежить обсяг майбутнього фінансової підтримки у разі втрати працездатності, а також розрахунок інших державних виплат.

Водночас особливістю сучасної системи матеріального забезпечення військовослужбовців є функціонування механізму додаткових грошових винагород, запроваджених на період дії правового режиму воєнного стану в Україні. Відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 28 лютого 2022 року № 168 «Питання деяких виплат військовослужбовцям, особам рядового і начальницького складу, поліцейським та їх сім'ям»⁴², державою реалізується принцип гнучкого фінансового розподілу, де розмір щомісячної додаткової винагороди чітко диференціюється залежно від покладених на захисників обов'язків, специфіки завдань та географічних районів їхнього виконання. Економічна суть цього інструменту полягає у безпосередній матеріальній компенсації за перебування в умовах підвищеної бойової небезпеки та на лінії безпосереднього зіткнення. Проте фінансово-економічний аналіз такої моделі виявляє певну диспропорцію між базовою та додатковою частинами грошового забезпечення, оскільки в періоди ведення інтенсивних бойових дій питома вага тимчасових винагород може суттєво перевищувати розмір постійних окладів. Це актуалізує необхідність подальшої стабілізації фінансових гарантій з метою збалансування бюджетних видатків в умовах значних витрат держави на оборону України, захист її суверенітету та територіальної цілісності.

Окремим напрямом у системі досліджуваних гарантій виступає грошове забезпечення військовослужбовців, які потрапили в полон або визнані безвісти зниклими за особливих обставин, а також фінансова підтримка сімей, які втратили годувальника. Відповідно до чинного законодавства, зокрема положень Постанови Кабінету Міністрів України від 30 листопада 2016 року № 884, державою гарантується безперервність та стабільність грошових виплат сім'ям полонених та безвісти зниклих захисників⁴³. Зміст цього механізму полягає в тому, що за такими військовослужбовцями повністю зберігається виплата посадових окладів, окладів за

⁴¹ Про грошове забезпечення військовослужбовців, осіб рядового і начальницького складу та деяких інших осіб: Постанова Кабінету Міністрів України від 30.08.2017 № 704. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/704-2017-%D0%BF#Text> (дата звернення: 14.07.2026).

⁴² Питання деяких виплат військовослужбовцям, особам рядового і начальницького складу, поліцейським та їх сім'ям під час дії воєнного стану : Постанова Кабінету Міністрів України від 28.02.2022 № 168. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/168-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення: 13.07.2026).

⁴³ Про затвердження Порядку виплати грошового забезпечення військовослужбовців, захоплених у полон або заручниками, а також інтернованих у нейтральних державах або зниклих безвісти : Постанова Кабінету Міністрів України від 30.11.2016 № 884. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/884-2016-%D0%BF#Text> (дата звернення: 15.07.2026).

військовими званнями, надбавок за вислугу років та інших щомісячних видів грошового забезпечення, які щомісячно нараховуються членам їхніх родин. Підтримка членів сімей захисників та захисниць дозволяє забезпечити їм на певний час фінансову стабільність у складний період життєвої та правової невизначеності.

Водночас, якщо виконання військового обов'язку щодо захисту територіальної цілісності та недоторканності Української держави призвело до загибелі (смерті) захисника чи захисниці, на державу покладено обов'язок щодо довгострокового пенсійного забезпечення членів їх сімей у зв'язку із втратою годувальника. Згідно з нормами Закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб»⁴⁴, право на таку пенсію мають непрацездатні члени сімей, які перебували на утриманні загиблого військовослужбовця, при цьому розмір виплати розраховується у відсотковому співвідношенні від грошового забезпечення і не може бути нижчим за встановлені державні нормативи. У такий спосіб фінансово-економічні гарантії військовослужбовців охоплюють не лише період безпосереднього проходження служби, а й продовжуються у вигляді довгострокових інструментів соціального захисту їхніх родин.

3. Інституційні механізми соціально-професійної реінтеграції військовослужбовців в Україні

Практична реалізація фінансово-економічних гарантій, проаналізованих у попередньому підрозділі, є базовою матеріальною передумовою, яка потребує подальшого підкріплення через розвинену систему інституційних механізмів соціальної та професійної реінтеграції військовослужбовців. Перехід захисників та захисниць від військової служби до цивільного життя є складним та тривалим процесом, успішність якого залежить від злагодженої взаємодії державних органів, органів місцевого самоврядування та інститутів громадянського суспільства.

В аспекті нашого дослідження поняття «реінтеграція» стосовно ветеранів та ветеранок розглядається як адаптація окремих індивідів, що опинилися у специфічних соціальних, соціально-політичних та соціально-економічних умовах, які ускладнюють або унеможливають їхню участь у суспільному житті держави як повноцінних членів. Цей процес передбачає надання визначеної нормативно-правовими актами різнобічної допомоги з метою відновлення звичного для особи соціального статусу⁴⁵.

Водночас зміст поняття «реінтеграція» військовослужбовців, які звільнені з полону, визначено як цілісну систему заходів, метою яких є повноцінне постізоляційне відновлення звільненого оборонця України, його фізичного та психічного здоров'я, оптимальної працездатності та соціальної активності як передумови повернення до виконання службових обов'язків⁴⁶.

⁴⁴ Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб : Закон України від 09.04.1992 № 2262-ХІІ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2262-12#Text> (дата звернення: 16.07.2026).

⁴⁵ Роль держави у соціальній реінтеграції ветеранів та ветеранок. Аналітичне дослідження. 2023. 28 с. URL: <https://veteranfund.com.ua/wp-content/uploads/2024/10/Rol-derzhavy-u-sotsialniy-reintehratsii-veteraniv-i-veteranok.pdf> (дата звернення: 18.07.2026).

⁴⁶ Про затвердження Порядку організації реінтеграційних заходів зі звільненими оборонцями України в системі Міністерства оборони України : Наказ Міністерства оборони України від 09.10.2025 № 671. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1767-25> (дата звернення: 18.07.2026).

Суб'єктами формування та реалізації державної політики у сфері соціальної та професійної реінтеграції громадян, які перебувають на службі в Збройних Силах України та інших військових формуваннях, виступають органи державної влади та місцевого самоврядування, чия діяльність має комплексний і міжвідомчий характер.

На державному рівні забезпечується нормативно-правове регулювання, загальна координація та вищий контроль за виконанням соціальної функції держави. До суб'єктів державного рівня належить:

1. *Верховна Рада України*, яка через діяльність профільних комітетів здійснює безперервний моніторинг та контроль за реалізацією бюджетних програм соціального спрямування⁴⁷.

2. Виконавчо-розпорядчу функцію та фінансове забезпечення процесів покладено на *Кабінет Міністрів України*, що координує міжвідомчу взаємодію, зокрема шляхом розробки та впровадження інноваційних проєктів соціального супроводу й масштабної цифровізації послуг.

3. Важливим елементом незалежного контролю та позасудового захисту соціально-правового статусу захисників є *Офіс Військового омбудсмена* – новоутворена правозахисна інституція, яка офіційно розпочала свою діяльність 27 січня 2026 року та покликана оперативно реагувати на порушення прав військових⁴⁸.

4. У свою чергу, практичне адміністрування та призначення довгострокових виплат ветеранам і членам їхніх родин у зв'язку із втратою годувальника забезпечується через *Пенсійний фонд України*⁴⁹.

На відомчому рівні безпосередня організаційна та процедурна реалізація встановлених гарантій здійснюється у межах *Міністерства у справах ветеранів України* (далі – Мінветеранів), яке координує міжвідомчі зусилля, розробляє цільові програми та впроваджує новітні цифрові сервіси підтримки, зокрема через розширення функціоналу платформи «Е-ветеран».

Також до відомчого рівня належить насамперед *Міністерство оборони України*, яке через Департамент соціального забезпечення та Центральне управління захисту прав військовослужбовців здійснює безпосереднє оперативне управління галузевими соціальними програмами.

Вагому роль відіграє *Міністерство внутрішніх справ України* в частині забезпечення соціального захисту військовослужбовців Національної гвардії України та Державної прикордонної служби України, що реалізується через відповідні профільні управління соціального захисту та кадрового забезпечення.

У свою чергу, *Служба безпеки України* через функціонування власних фінансово-економічних і медичних підрозділів забезпечують повністю закритий цикл

⁴⁷ Войтюк М. П. Система організаційних форм здійснення функції соціального захисту військовослужбовців: теоретико-правовий аспект. *Успіхи і досягнення у науці*. 2026. № 4(26). С. 158. URL: [https://doi.org/10.52058/3041-1254-2026-4\(26\)-153-166](https://doi.org/10.52058/3041-1254-2026-4(26)-153-166).

⁴⁸ Про Військового омбудсмена : Закон України від 17.09.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4603-20#Text> (дата звернення: 19.08.2026).

⁴⁹ Про затвердження Положення про Пенсійний фонд України : постанова Кабінету Міністрів України від 23.07.2014 № 280. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280-2014-%D0%BF#Text>

соціального, матеріального та медико-психологічного супроводу військовослужбовців.

Фінансово-економічний та соціальні складники реінтеграції формуються через інституційні механізми:

1. *Міністерства соціальної політики України*, що відповідає за адресну допомогу та соціальні послуги;

2. *Міністерства економіки України*, яке через *Державну службу зайнятості* виступає головним драйвером професійного відновлення, реалізуючи програми працевлаштування, грантової підтримки ветеранського бізнесу та професійного перепрофілювання.

Натомість на *місцевому рівні* суб'єкти реінтеграції захисників та захисниць України представлені *територіальними громадами та центрами надання адміністративних послуг* (далі – ЦНАП). Функціональний потенціал цих суб'єктів полягає у забезпеченні оперативного надання соціально-побутових пільг за місцем проживання захисників, а також у розробці й фінансуванні локальних програм підтримки з місцевих бюджетів. Органи місцевого самоврядування створюють ветеранські простори та реалізують місцеві програми соціальної підтримки. При цьому центри надання адміністративних послуг та ветеранські хаби виступають спеціалізованими установами, утвореними на базі територіальних громад з метою консультування, надання психологічної та юридичної допомоги за принципом «єдиного вікна» (One-stop shop)⁵⁰.

Не менш важливою інновацією цього рівня, що безпосередньо забезпечує індивідуалізацію реінтеграційного супроводу, виступає *інститут фахівців із супроводу ветеранів війни та демобілізованих осіб*. Головне завдання цих спеціалістів полягає у наданні безпосередньої, адресної допомоги захисникам та захисницям під час їхнього переходу до цивільного життя. Професійна допомога фахівця із супроводу охоплює інформаційну та юридичну підтримку на етапі оформлення статусів і державних пільг, сприяння у розв'язанні житлово-побутових проблем, організаційну координацію процесів медичної, психологічної реабілітації, а також безпосередній супровід у питаннях професійної орієнтації, здобуття освіти та подальшого працевлаштування. Виступаючи комунікаційним містком між ветераном, державними інституціями та роботодавцями, такий фахівець забезпечує мінімізацію ризиків соціальної ізоляції особи та усуває бюрократичні бар'єри на рівні конкретної громади⁵¹.

У практичній площині можливості вищезазначених суб'єктів переходять у конкретні державні та цільові програми для військових, спрямовані на мінімізацію соціально-економічних ризиків в умовах правового режиму воєнного стану в Україні.

У загальній структурі державної політики реінтеграції військовослужбовців одним із ключових питань є вирішення житлової проблеми. Протягом 2022–2026 років в Україні відбулася істотна зміна у зазначеній сфері, в результаті якої впроваджено

⁵⁰ Войтюк М. П. Система організаційних форм здійснення функції соціального захисту військовослужбовців: теоретико-правовий аспект. *Успіхи і досягнення у науці*. 2026. № 4(26). С. 159. URL: [https://doi.org/10.52058/3041-1254-2026-4\(26\)-153-166](https://doi.org/10.52058/3041-1254-2026-4(26)-153-166).

⁵¹ Деякі питання забезпечення діяльності фахівців із супроводу ветеранів війни та демобілізованих осіб : постановою Кабінету Міністрів України від 02.08.2024 № 881. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/881-2024-%D0%BF#n12>.

високотехнологічні інструменти змішаного фінансування та цифровізації послуг, що охоплює кілька ключових напрямів:

- по-перше, діє механізм прямої грошової компенсації у вигляді безповоротного державного субсидювання, який реалізується Міністерством у справах ветеранів України. Замість фізичного надання квартир держава перераховує на спеціальні рахунки бенефіціарів цільові кошти для самостійного придбання житла;
- по-друге, розгорнуто державне пільгове іпотечне кредитування в межах програми «ЄОселя». Це новітній інституційно-фінансовий механізм, побудований на міжвідомчій взаємодії Міністерства економіки, Міністерства цифрової трансформації та ПрАТ «Укрфінжитло». У межах програми демобілізовані ветерани війни, які вже звільнені в запас та мають статус учасника бойових дій, кредитуються на загальних ветеранських умовах під 7% річних.

Попри нормативно задекларовану інклюзивність програми, частка звільнених із військової служби ветеранів, які реально скористалися кредитом «ЄОселя», становить лише 2% від загального масиву погоджених позик. Цьому передують низка фінансово-економічних та психологічних бар'єрів. Зокрема, комерційні банки оцінюють ветеранів за стандартними цивільними критеріями платоспроможності, оскільки рівень їхніх офіційних доходів часто не відповідає вимогам установ. Крім того, існує відчутна диференціація у відсотковому еквіваленті, обумовлена ставкою у 3% для чинних військовослужбовців за контрактом проти 7% для звільнених ветеранів, що створює додаткове фінансове навантаження на сімейний бюджет. Також вагомим є психологічний чинник, пов'язаний із тим, що захисники та захисниці не бажано брати на себе довгострокових боргових зобов'язань перед банками. За офіційними даними ПрАТ «Укрфінжитло» за I півріччя 2026 року понад 10100 кредитів (що становить понад 50% пільгового портфеля під 3%) було спрямовано безпосередньо на забезпечення житлом військовослужбовців та представників сектору безпеки, тоді як частка демобілізованих ветеранів стабільно не перевищувала маркер у 2%⁵².

Третім напрямом виступає механізм цільових житлових сертифікатів у межах програми «ЄВідновлення», де компенсація призначена для відновлення житлових прав осіб, чие майно було повністю знищене або суттєво пошкоджене внаслідок бойових дій чи тимчасової окупації.

Поряд із довгостроковими житловими програмами, важливим елементом стабілізації соціального статусу звільнених військовослужбовців є надання їм системи соціально-побутових пільг на рівні територіальних громад. Відповідно до Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей»⁵³, інституційні механізми на місцях забезпечують реалізацію прав на 75-відсоткову знижку плати за користування житлом та комунальними послугами, безкоштовний проїзд у всіх видах міського та приміського транспорту, а також позачергове надання місць у дитячих закладах для дітей військових. Водночас практичний аналіз функціонування цих механізмів виявляє суттєву регіональну диспропорцію, оскільки

⁵² Видано понад 20 тисяч кредитів за програмою «ЄОселя» : офіційний вебсайт. ПрАТ «Укрфінжитло». URL: <https://ukrfinzhytlo.in.ua/vydano-ponad-20-tysiach-kredytiv-zaprogramoiu-ieoselia/> (дата звернення: 19.07.2026).

⁵³ Про соціальний та правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей : Закон України від 20.12.1991. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2011-12#Text> (дата звернення: 12.07.2026)

фінансова спроможність окремих місцевих бюджетів безпосередньо впливає на якість, швидкість та обсяг надання соціальних послуг.

З метою успішного відновлення економічного потенціалу осіб виступає їхня професійна реінтеграція та працевлаштування, що покликані мінімізувати ризики тривалого безробіття та запобігти дезадаптації колишніх захисників та захисниць України на ринку праці. Базовим юридичним стандартом захисту робочого місця виступає стаття 119 Кодексу законів про працю України⁵⁴, яка гарантує збереження попереднього місця роботи та посади за працівниками, призваними на військову службу під час мобілізації або прийнятими за контрактом. Зазначена норма забезпечує первинну правову стабільність військовослужбовця одразу після його демобілізації чи звільнення в запас за станом здоров'я. Водночас для осіб, які під час служби частково втратили працездатність або прагнуть змінити професійну діяльність, державою реалізуються програми професійного навчання, перепідготовки та підвищення кваліфікації через Державну службу зайнятості України.

Протягом 2022 – 2026 років вагомим значення набув інститут надання ваучерів на навчання, які дозволяють військовослужбовцям безкоштовно здобути нову цивільну спеціальність або пройти магістерські програми у закладах вищої освіти⁵⁵.

Окремим стратегічним напрямом стало стимулювання ветеранського підприємництва через грантову програму «Власна справа» (діє у межах проєкту «Робота»), де держава надає безповоротні фінансові кошти на старт або розвиток бізнесу для учасників бойових дій та їхнього подружжя⁵⁶. Концепція закладена в цій програмі полягає не лише в забезпеченні зайнятості самого ветерана, а й у створенні додаткових робочих місць для інших демобілізованих військових.

Таким чином, поєднання побутових і трудових гарантій, житлових програм та підтримки власної справи формує завершену та стійку модель комплексної реінтеграції військовослужбовців в Україні.

ВИСНОВКИ

Підсумовуючи вищевикладене, варто наголосити, що формування та реалізація державної політики у сфері соціальної та професійної реінтеграції – це не просто елемент загальної соціальної допомоги, а обов'язок держави перед військовослужбовцями, які ціною власного здоров'я та життя захищали суверенітет і територіальну цілісність Української держави проти відкритої збройної агресії.

Науково-практичний аналіз свідчить, що на сучасному етапі держава активно працює в напрямках цифровізації сервісів, розвитку іпотечного кредитування на житло, збереження трудових гарантій та розгортання інституту менторства (фахівців із супроводу ветеранів та демобілізованих осіб) на місцях задля забезпечення позитивної реінтеграції захисників і захисниць. Указане безпосередньо виявляється у функціонуванні програм пільгового кредитування «Оселя», наданні ваучерів на

⁵⁴ Кодекс законів про працю України від 10.12.1971 № 322-VIII (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text> (дата звернення 19.07.2026).

⁵⁵ Отримати Ваучер на навчання : офіційний вебсайт. *Державна служба зайнятості*. URL: <https://www.dcz.gov.ua/profnavch/voucher> (дата звернення: 21.07.2026).

⁵⁶ Мікрогранти в межах урядової програми «Робота». *Державна служба зайнятості*. URL: [dcz.gov.ua](https://www.dcz.gov.ua) (дата звернення: 21.07.2026).

навчання, виділенні грантів на розвиток ветеранського підприємництва та діяльності фахівців із супроводу в громадах.

Водночас у зв'язку із триваючим масштабним збройним протистоянням держави-агресора проти України та колосальним тиском на національну економіку, сфера фінансового забезпечення реінтеграційних процесів стикається з дефіцитом бюджетних ресурсів. Брак коштів для повноцінного покриття всіх цільових програм повернення військовослужбовців до умов цивільного життя актуалізує потребу в залученні міжнародної допомоги, розвитку державно-приватного партнерства та задля гідного виконання державних зобов'язань перед українськими оборонцями.

АНОТАЦІЯ

У науковій праці здійснено комплексний теоретико-прикладний аналіз нормативно-правового забезпечення, фінансово-економічних гарантій та багаторівневої системи інституційних механізмів соціальної та професійної реінтеграції військовослужбовців в Україні за період 2022 – 2026 років. Окреслено конституційно-правову природу статусу військовослужбовців та досліджено динаміку розвитку нормативного забезпечення у означеній сфері в умовах дії правового режиму воєнного стану. Визначено внутрішню структуру матеріального забезпечення особового складу, (базову) частину та гнучку систему додаткових винагород, а також виплати одноразової грошової допомоги та пенсій у зв'язку із втратою годувальника.

У межах дослідження систематизовано інституційну архітектуру реінтеграційних процесів на державному, відомчому та місцевому рівнях, зокрема висвітлено роль Офісу Військового омбудсмена, силових міністерств, територіальних громад та новоутвореного інституту фахівців із супроводу ветеранів. Проаналізовано практичну реалізацію та результативність профільних державних програм (пільгової іпотеки «Оселя», грантів «Власна справа», ваучерів на навчання). Доведено, що формування реінтеграційної політики є обов'язком держави, ефективне виконання якого на сучасному етапі обмежене дефіцитом бюджетних ресурсів, зумовленим триваючим масштабним збройним протистоянням проти держави-агресора.

Ключові слова: військовослужбовці, соціальний захист, грошове забезпечення, соціальна та професійна реінтеграція, інституційні механізми, воєнний стан, державні програми.

Література

1. Бондаренко, С. А., Науменко, М. В. Система фінансового забезпечення Збройних Сил України в умовах воєнного стану: структура, механізми, трансформації. *Здобутки економіки: перспективи та інновації*. 2026. (26) С. 1-44. <https://doi.org/10.5281/zenodo.18472375>
2. Вапнярчук Н. М. До питання соціального захисту військовослужбовців Служби безпеки України. Актуальні проблеми інноваційної економіки та права. 2025. № 2. С. 24-27.
3. Видано понад 20 тисяч кредитів за програмою «Оселя»: офіційний вебсайт. ПрАТ «Укрфінжитло». URL: <https://ukrfinzhytlo.in.ua/vydano-ponad-20-tysiach-kredytiv-za-prohramoiu-icoselia/> (дата звернення: 19.07.2026).
4. Войтюк М. П. Соціальний захист громадян, які перебувають на службі у Збройних Силах України та інших військових формуваннях, а також членів їхніх сімей

як найважливіша функція сучасної Української держави : дис.... д-ра філософії : 081 / Дніпровський держ. універ. внутр. справ. 2026. 224 с. URL: <https://dduvs.edu.ua/wp-content/uploads/files/Structure/science/rada/rn-2026/011/-d.pdf> (дата звернення: 10.07.2026).

5. Войтюк М. П. Система організаційних форм здійснення функції соціального захисту військовослужбовців: теоретико-правовий аспект. *Успіхи і досягнення у науці*. 2026. № 4(26). С. 153-166. URL: [https://doi.org/10.52058/3041-1254-2026-4\(26\)-153-166](https://doi.org/10.52058/3041-1254-2026-4(26)-153-166).

6. Деякі питання забезпечення діяльності фахівців із супроводу ветеранів війни та демобілізованих осіб : постанова Кабінету Міністрів України від 02.08.2024 № 881. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/881-2024-%D0%BF#n12> (дата звернення: 19.07.2026).

7. Журавльов М. В. Соціальний захист військовослужбовців Збройних Сил України (2014–2018 рр.): історико-правовий аспект : дис.... д-ра філософії : 253 / Нац. ун-т оборони України. Київ. 2024. 309 с.

8. Захист прав військовослужбовців та членів їх сімей: навч.-практ. посіб. / за заг. ред. С. В. Петкова, Київ: Юрінком Інтер, 2024. 428 с.

9. Кодекс законів про працю України від 10.12.1971 № 322-VIII (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text> (дата звернення 19.07.2026).

10. Конституція України від 28 червня 1996 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 12.07.2026).

11. Мікрогранти в межах урядової програми «єРобота». *Державна служба зайнятості*. URL: dcz.gov.ua (дата звернення: 21.07.2026).

12. Отримати Ваучер на навчання : офіційний вебсайт. *Державна служба зайнятості*. URL: <https://www.dcz.gov.ua/profnavch/voucher> (дата звернення: 21.07.2026).

13. Право дитини загиблого військовослужбовця, народженої після його смерті, на одноразову грошову допомогу у випадку її попередньої виплати іншим членам сім'ї: позиція КАС Верховного Суду. URL: <https://5aa.court.gov.ua/sud4854/pres-centr/news/1956690/#> (дата звернення: 18.07.2026).

14. Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії : Закон України від 05.10.2000 № 2017-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2017-14#Text> (дата звернення від 12.07.2026).

15. Про соціальний та правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей : Закон України від 20.12.1991 № 2011-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2011-12#Text> (дата звернення: 12.07.2026).

16. Про військовий обов'язок і військову службу : Закон України від 25.03.1992 № 2232-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2232-12#Text> (дата звернення: 13.07.2026).

17. Про затвердження Порядку призначення і виплати одноразової грошової допомоги у разі загибелі (смерті), інвалідності або часткової втрати працездатності без встановлення інвалідності військовослужбовців, військовозобов'язаних та резервістів, призваних на навчальні (або перевірочні) та спеціальні збори чи для проходження служби у військовому резерві : Постанова Кабінету Міністрів України від 25.12.2013 № 975. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/975-2013-%D0%BF#Text> (дата звернення: 13.07.2026).

18. Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення прав військовослужбовців та поліцейських на соціальний захист : Закон України від 21.03.2024 № 3621-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3621-20#Text> (дата звернення: 13.07.2026).

19. Про грошове забезпечення військовослужбовців, осіб рядового і начальницького складу та деяких інших осіб : Постанова Кабінету Міністрів України від 30.08.2017 № 704. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/704-2017-%D0%BF#Text> (дата звернення: 14.07.2026).

20. Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб : Закон України від 09.04.1992 № 2262-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2262-12#Text> (дата звернення: 16.07.2026).

21. Подорожній Є. Ю., Подорожній А. Ю. Грошове забезпечення як важлива соціальна гарантія трудової діяльності військовослужбовців в Україні. *Право*. №1, 2024. С. 240-245.

22. Постанова Верховного Суду від 10.05.2024 у справі № 440/6725/23. URL: <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/news/1605426/> (дата звернення: 18.07.2026).

23. Про затвердження Порядку організації реінтеграційних заходів зі звільненими оборонцями України в системі Міністерства оборони України : Наказ Міністерства оборони України від 09.10.2025 № 671. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1767-25> (дата звернення: 18.07.2026).

24. Про Військового омбудсмена : Закон України від 17.09.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4603-20#Text> (дата звернення: 18.07.2026).

25. Про затвердження Положення про Пенсійний фонд України : постанова Кабінету Міністрів України від 23.07.2014 № 280. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280-2014-%D0%BF#Text> (дата звернення: 19.07.2026).

26. Роль держави у соціальній реінтеграції ветеранів та ветераном. Аналітичне дослідження. 2023. 28 с. URL: <https://veteranfund.com.ua/wp-content/uploads/2024/10/Rol-derzhavy-u-sotsialniy-reintehratsii-veteraniv-i-veteranok.pdf> (дата звернення: 18.07.2026).

27. Сидоренко О. А. До питання соціальних гарантій членів сімей військовослужбовців у сфері соціального захисту. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія ПРАВО. Вип. 79: ч. 1. 2023. С.343-348.

28. Теремецький В. І., Новиков О. В., Глушенко А. М. Правове регулювання пенсійного забезпечення військовослужбовців в Україні. *Журнал східноєвропейського права*. 2024. № 125. С. 83-91.

29. Цюкало Л., Туманська М. Фактори впливу на грошове забезпечення військовослужбовців. *Вісник Київського національного університету ім. Т. Шевченка*. 2022. С.56-60.

Information about the author:

Voitiuk Maryna Petrivna,

Senior Lecturer at the Department of Theory and History of State and Law,
Constitutional Law and Human Rights
Dnipro State University of Internal Affairs
26, Nauky Avenue, Dnipro, 49000, Ukraine